

## REZUMAT

Teza de doctorat intitulată “Cercetări cu privire la rolul asocierii și cooperării în creșterea eficienței valorificării produselor agroalimentare” coordonată de către doamna Prof. Dr. Nicoleta Mateoc Sîrb analizează în cadrul studiului doctoral o temă de interes major pentru România în perioada actuală.

Motivul care m-a determinat să aleg această temă este în primul rând dorința mea de mă documenta în legătură cu acest subiect sensibil astăzi pentru majoritatea fermierilor români cu scopul de a înțelege situația actuală privind asocierea și cooperarea micilor agricultori, dar și pentru a releva felul în care acestea ar putea fi intensificate.

Obiectivul de bază urmărit se referă la identificarea problemelor cu care se confruntă asocierea și cooperarea agricultorilor români și găsirea unor soluții care să determine intensificarea cooperării în agricultură. Analiza situației unor fermieri care fac parte din asociații din regiunea Centru, demonstrarea eficienței asocierii și cooperării în agricultură, prin prezentarea avantajelor economico-sociale la nivel macroeconomic și a gestionării fenomenului agroalimentar prin sisteme cooperatiste constituie obiectivele specifice ale tezei de doctorat.

În România, după revoluția din anul 1989 a început procesul de schimbare a sistemului economic. Trecerea de la economia socialistă la economia de tranziție, apoi la economia de piață a necesitat o perioadă îndelungată de timp, tranziția fiind îngreunată de un sistem legislativ și fiscal necorespunzător sectorului privat și de neadaptarea demnitarilor din perioada respectivă la noul sistem.

Dezmembrarea CAP-urilor, urmată de dezmembrarea IAS-urilor în anii ulteriori anului 1989, a generat, sub spiritul creșterii interesului populației pentru redobândirea proprietății individuale, continuarea producțiilor agricole pe suprafețe mici și suprafețe mari asociate informal. Concomitent s-a accentuat lipsa de active fixe de natură corporală, necesare susținerii producțiilor agricole.

Echipamentele și utilajele agricole învechite, nu au mai fost înlocuite, de către deținători, unele dintre ele funcționând și astăzi, dar la randamente foarte scăzute.

Tot în această perioadă agricultura a fost pusă în fața lipsei de specialiști, pe fondul îndepărtării acestora de producția agricolă de bază și reintegrarea lor în noi structuri birocratice sau în alte domenii de activitate, altele decât agricultura.

Sistemul de creditare în forma sa incipientă în primii ani de după 1989 nu a agreat creditarea agriculturii, din motivul lipsei de garanții datorate pe de o parte lipsei formelor clare de proprietate asupra terenurilor și lipsei altor active fixe, de valoare, care să poată fi aduse în garanție iar pe de altă parte prezenței unei ramuri economice nestructurate în ceea ce privește nivelurile cantitative și structura producției agricole vandabile, lipsei unor capacități de condiționare și depozitare adecvate.

Concomitent a apărut procesul de arendare a terenurilor agricole în scopul obținerii producțiilor agricole, dar eficiența producției acestora a fost cu mult mai mică decât cea din țările europene din cauzele arătate: tehnologie învechită și insuficientă, lipsa aportului creditării, lipsa de specialiști și în final o productivitate foarte scăzută.

În momentul de față pentru fermele mici din România este important să se intensifice procesul de cooperare în agricultură care să permită creșterea randamentului de producție precum și valorificarea producției și ca atare consolidarea unui sector agro-alimentar competitiv în condițiile concurențiale ale economiei de piață.

Teza de doctorat intitulată “Cecetări cu privire la rolul asocierii și cooperării în creșterea eficienței valorificării produselor agroalimentare” este structurată în șase capitole.

Primul capitol se numește “Studiu cu privire la situația actuală a agriculturii și a formelor de cooperare și asociere din agricultura României” și prezintă stadiul actual de dezvoltare al agriculturii românești și studiul formelor de proprietate și de exploatare în agricultură.

În intervalul 1991-2007 au fost emise unsprezece documente legislative, de natura legilor și a ordonanțelor de urgență, care au avut ca scop reglementarea proprietății funciare în România, fapt care demonstrează dificultățile întâmpinate în constituirea, reconstituirea și restituirea proprietăților confiscate de regimul comunist, datorită diversității situațiilor apărute.

Referitor la situația exploatațiilor agricole din România analiza relevă că în agricultura României, după mai bine de 25 de ani de încercări de adaptare a legislației la condițiile economiei de piață, predomină tot gospodăria țărănească de dimensiuni mici ca formă principală de exploatație agricolă. Exploatația agricolă poate îmbrăca mai multe forme de organizare, concretizate în ferme familiale, asociații familiale, întreprinderi private, societăți agricole.

Analizând situația actuală a cooperării și asocierii din agricultura României se constată că doar un procent (1%) dintre fermieri fac parte dintr-o structură asociativă, fapt care contrastează puternic cu situația din celelalte țări membre ale Uniunii Europene. Comparativ, trebuie precizat că media europeană este de 34%, existând state cu o medie peste 50% și chiar de peste 90% în țările foarte dezvoltate care dezvoltă agricultura în system cooperatist.

Lipsa unor structuri cooperatiste eficiente în țara noastră, contribuie la apariția unor situații economice păguboase și pentru economia țării. România se confruntă cu o problemă paradoxală, exportând materii prime agricole la prețuri foarte reduse și importând produse prelucrate (de exemplu, exportă grâu și importă făină).

Dezvoltarea agriculturii este punctată de sincope datorate unor factori subiectivi și obiectivi care nu au putut fi corecțai până în prezent decât în mică măsură (insuficienta dotare cu mijloace de producție performante, existenței unui număr mare de exploatații de mici dimensiuni, forța de muncă neadaptată la

progresul tehnologic, incapacitatea depășirii mentalităților privind organizarea și practicarea agriculturii, lipsa unor măsuri eficiente pentru prevenirea calamităților, s.a). Cauzele dificultăților întâmpinate se datorează reticenței populației ocupate în agricultură, lipsei resurselor financiare și materiale și nu în ultimul rând lipsei unor măsuri politice clare și convergente.

Recensământul General Agricol din anul 2010 prin rezultatele sale, a concretizat starea agriculturii românești în cifre, evidențiind situația la nivelul întregii țări, precum și la nivel teritorial (pe macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe) prezentând suprafața funciară a României de 23.839.071 hectare.

În anul 2010 România avea o suprafață agricolă utilizată totală de 13.298 mii hectare din care 7.445 mii hectare, respectiv 55,99%, aparțineau exploatațiilor agricole fără personalitate juridică iar diferența de 5.853 mii hectare, respectiv 44,01%, se aflau în posesia exploatațiilor agricole cu personalitate juridică.

Analizând suprafețele cultivate cu principalele culturi se evidențiază următoarele aspecte:

- Suprafețele cultivate cu grâu au un trend crescător începând din anul 2007 atingând un maxim de 2162,4 mii hectare în anul 2010 după care se înregistrează o scădere a acestora, cea mai mică valoare atingându-se în anul 2011 de 1947 mii hectare.
- Suprafețele cultivate cu porumb nu se modifică exagerat de mult de la un an la altul, un punct maxim atingându-se în anul 2012 cu o suprafață cultivată de 2730,2 mii hectare. Producția medie de porumb este influențată atât de suprafața cultivată, cât și de diverși factori de climă, făcând astfel ca acesta să difere destul de mult de la an la an. În anul 2014 se atinge un punct maxim al producției de 4770 kg/ha, iar în anul 2007 un punct minim de 1526 kg/ha.
- În intervalul 2007-2015 se constată că suprafețele cultivate cu leguminoase pentru boabe au scăzut cel mai mult în anii 2008 și 2010, suprafața maximă cultivată situându-se la 44.697 hectare în 2012. Evoluția producției de leguminoase are o tendință de creștere în intervalul 2007-2015, cu vârfuri peste linia de tendință a producției în 2008, 2011, 2013 și 2015.
- Producția de plante oleaginoase cunoaște un trend ascendent în perioada analizată, atât în ce privește suprafețele cultivate, cât și producția realizată, care însă cunoaște o regresie importantă în 2015.
- Evoluția suprafețelor cultivate cu sfeclă de zahăr și a producției realizate la această cultură răspunde condițiilor europene impuse, fapt care se reflectă și în evaluarea tendințelor privind suprafața cultivată și producția din perioada 2007-2015.
- Producția totală de cartofi înregistrează valori care nu sunt proporționale cu suprafața cultivată, ci mai mult cu randamentul la hectar, având în vedere că, deși suprafețele cultivate au scăzut simțitor, există ani în care producția realizată a depășit producția anului 1990, când au fost cultivate 289.614 hectare (2002, 2010, 2014).

- Situația suprafeței ocupate cu vii și pepiniere viticole prezintă o regresie datorată în special restituirilor de terenuri ocupate cu vie către proprietarii de drept a acestora.
- Livezile și pepinierele pomicele au cunoscut aceeași tendință ca și viile și pepinierele viticole, cauzele diminuării fiind similare. Declinul constant al sectorului pomicol are consecințe cu impact economic negativ asupra pieței de profil, stimulând importurile.

Referitor la efectivele de animale se observă că efectivele de bovine, porcine și păsări s-au diminuat în timp (intervalul 2007-2014), iar efectivele de ovine și caprine au sporit.

Efectivele de familii de albine urmează tendința de creștere, tot mai multe persoane ocupându-se cu apicultura, relansarea având la bază și finanțările europene.

În ceea ce privește dotarea cu mijloace de producție constatăm că în România ultimilor ani s-au realizat diverse investiții în modernizarea și reînnoirea parcului de mașini agricole susținute de Fondurile Europene, de programul Rabla, precum și de anumite credite speciale de co-finanțare a proiectelor europene. Cu toate acestea, în țara noastră peste 73% din numărul total al tractoarelor folosite în agricultură și aproape 70% din combinele de recoltat cereale au durata normală de funcționare cu mult depășită.

Referitor la structura forței de muncă din România, conform unei statistici a Institutului Național de Statistică populația ocupată în agricultura României în 2012 era de 2,68 milioane de persoane, în jur de 29% din totalul populației ocupate din țară.

În anul 2015 rata de ocupare a populației cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 ani a fost de 66,0%, la o diferență de 4,0 procente față de ținta națională de 70,0% stabilită în contextul Strategiei Europa 2020.

Cu privire la studiul formelor de proprietate și de exploatare în agricultura României cea mai importantă schimbare de după aplicarea Legii fondului funciar, din anul 1991 o constituie extinderea proprietății private, care a devenit dominantă, și restrângerea proprietății publice și private a statului.

În România, în prezent, se pot identifica două metode de valorificare a capitalului funciar și anume: desfășurarea activității în regie proprie sau modul direct de punere în valoare, respectiv arendarea pământului sau modul indirect de punere în valoare.

Conform Legii 285/2015 care modifică Lege 37/2015, exploatațiile agricole sunt clasificate în ferme de subzistență, ferme de semisubzistentă, ferme mici, ferme de dimensiune medie și ferme mari, în funcție de Valoarea Producției Standard (SO) calculată în Euro pe baza mediei obținute de la exploatațiile agricole în perioada 2008-2012, având în vedere categoria de cultură precum și specia de animale. Exploatarea resurselor agricole se realizează în principal prin următoarele forme de organizare economică: exploatații agricole individuale, persoană fizică autorizată, întreprindere individuală,

întreprinderea familială, societățile agricole și alte forme de asociere în agricultură, societățile comerciale, asociații, cooperative agricole, regiile autonome, grupurile de producători.

În capitolul 2 se prezintă “Metodologia cercetării” și metodele pe care le-am utilizat în efectuarea cercetărilor. Pentru cercetare, pe de o parte am întocmit un chestionar dedicat fermierilor din regiunea Centru care este încărcat online pe site-ul iSondaje.ro. Alături interpretărilor chestionarului s-au folosit în scopul consolidării informațiilor interviuri și un studiu de caz.

Pe de altă parte, previzionarea factorilor de analiză s-a determinat la nivel național pornind de la nivelul indicatorului EBITDA ( fluxurile de numerar din exploatare) generate de agricultura din România la nivelul anului 2013 în principalele 20 de sectoare semnificative, dedus pentru intervalul 2017-2028, prin desfacerea factorilor de influență semnificativi, componenți ai agregării EBITDA.

Pe parcursul analizei pentru perioada 2017-2028, s-au determinat creșterile de flux de numerar financiar ( creșterile de EBITDA) influențate de 4 factori care s-au considerat că au o incidență financiară, respectiv creșterile de amortizări și deprecieri ca urmare a creșterii gradului de dotare cu active fixe, creșterile de dobânzi pe seama creșterii nivelului creditului pe un hectar de teren agricol, creșterile de productivitate, degrevate de sporurile de salarii și creșterile de EBITDA generate de creșterea suprafețelor agricole ca urmare a utilizării suprafețelor de terenuri agricole, nelucrate în prezent.

Am delimitat ca zonă de cercetare Regiunea Centru punând un accent deosebit pe județul Alba. În capitolul 3 am prezentat „Analiza formelor de asociere și cooperare din agricultura României comparativ cu Uniunea Europeană”.

Revoluția din anul 1989 a adus multe transformări instituțiilor din satele românești printre care numărându-se dezmembrările și uneori distrugerile Cooperativelor Agricole de Producție (CAP). Agricultură țării noastre în momentul de față are mare nevoie de organizarea fermierilor mici în diverse forme asociative, pentru a reuși în procesul de modernizare a acestora și pentru a deveni eficientă din punct de vedere economic.

Comparativ cu România, în țările occidentale cooperarea agricolă a fost dezvoltată și consolidată pe baza principiilor cooperatiste încă din secolul nouăsprezece, cu o continuitate și evoluție firească fără sincope până la data prezentă.

La începutul anului 2016, România se situează cu mult în urma țărilor din Vestul Europei în privința dezvoltării sectorului asociativ în domeniul agriculturii, atât în ceea ce privește diversitatea, cât și prezența pe piață lovindu-se de multiple bariere în asociere.

În agricultură, fermierii realizează diverse forme de asociere, dintre care se evidențiază cooperativele, grupurile de producători și asociațiile de producători. Cooperativele agricole în România pot fi de gradul 1 și de gradul 2.

Situația agriculturii românești dovedește clar că agricultura este o activitate care necesită investiții importante pentru a reuși să devină eficientă. Structura fondului funciar, piața terenurilor agricole, alături de actualele capacități de producție demonstrează incapacitatea actuală a producătorilor de a face față concurenței venite din afară.

Cooperația din România însuma 2338 cooperative la mijlocul anului 2012. Din acestea 1003 sunt cooperative de consum, 824 cooperative meșteșugărești și 511 sunt cooperative sau societăți cooperative cu profil agricol.

Aproape toate cooperativele agricole din Romania sunt relativ nou înființate, în general începând cu anul 2005 comparativ cu cele occidentale care își desfășoară activitatea de mai multe decenii. Asociațiile identificate în zona de cercetare (regiunea Centru) sunt în număr de 30, câte 5 în fiecare județ al regiunii. La aceste asociații le-am trimis spre completare chestionarul online continuând cercetarea în județul Alba la încă șapte asociații.

Capitolul 4 al tezei de doctorat prezintă “Cercetări cu privire la piața produselor agroalimentare”. România în perioada 2007-2015 exportă cantități însemnate de grâu, cea mai mare cantitate exportată înregistrându-se în anul 2014 și anume 4.965.442,7 tone de grâu iar cea mai mică în anul 2007 de numai 206.633,7 tone.

Valoarea exporturilor de grâu a atins un nivel maxim în anul 2013 cu o valoare de 977.679,5 mii Euro și un nivel minim în anul 2007 cu o valoare de 45.936,9 mii Euro. Importul de grâu al României a fluctuat destul de puțin în perioada 2007-2015 atingând o valoare maximă în anul 2011 de 124.235,5 mii Euro și o valoare minimă în anul 2009 de 77.874,2 mii Euro.

Cantitatea exportată de porumb crește de la un an la altul ajungând de la cantitatea de 312.288,5 tone în anul 2007 care este mai mică decât cantitatea importată de 667.005,7 tone la cantitatea de 5.125.274,3 tone în anul 2015 care este mai mare decât cea importată de 1.621.458,1 tone. Valoarea exporturilor de porumb în perioada 2007-2015 are un trend crescător de la cea mai mică valoare înregistrată în anul 2007 de 74.693,7 mii Euro la cea mai mare valoare înregistrată în anul 2015 de 959.907,5 mii Euro.

Valoarea importurilor fluctuează de la an la an înregistrând o valoare maximă de 293.968,4 mii Euro în anul 2015 și o valoare minimă de 89.426,9 mii Euro în anul 2010.

În anul 2014 din totalul producției de vin la nivel de țară care este de 3750 mii hl vinul din soiuri nobile a înregistrat valoarea de 2300 mii hl în timp ce vinul din hibridi interspecifici pe cea de 1450 mii hl.

Exportul intracomunitar și extracomunitar rămâne pe parcursul anilor 2009-2014 destul de constant, media acestuia fiind de 10,5 mii tone în schimb importul fluctuează de la an la an cea mai mare valoare atingând-o în anul 2011 de 90,7 mii tone și cea mai mică în anul 2009 de 13,1 mii tone.

Exportul intracomunitar și extracomunitar de vinuri în mil. Euro, în anii 2009-2014 are un trend crescător de la valoarea cea mai mică înregistrată în anul 2010 de 12,9 mil. Euro la valoarea de 18 mil. Euro înregistrată în anul 2014.

Importul intracomunitar și extracomunitar de vinuri fluctuează de la an la an cea mai mică valoare atingând-o în anul 2009 de 14,7 Mil. Euro iar cea mai mare în anul 2011 de 50,5 Mil. Euro.

Dintre fermierii români producători de sfeclă de zahăr 60 % cultivă suprafețe mai mici de 2 hectare și media generală a suprafețelor pe care se cultivă sfeclă de zahăr este de 0,5 hectare/exploatație. Din această cauză a scăzut nivelul producției de zahăr și corelat cu liberalizarea prețului a determinat creșterea cererii, care a devenit mai mare decât oferta. Acestea ar fi motivele de creștere a prețului sfeclei de zahăr care și așa sunt mai mici decât în Uniunea Europeană. Cu toate acestea prețurile medii ale fermierilor cultivatori de sfeclă de zahăr au scăzut și pe lângă aceasta a apărut și posibilitatea importului de zahăr brut fără taxe.

Producția de ulei de floarea soarelui în România ultimei perioade a fost destul de stabilă dar în schimb a crescut producția de margarină. Cu toate acestea importurile de ulei de floarea soarelui și margarină au crescut în timp ce exportul rămâne nesemnificativ.

Prețurile legumelor și fructelor au scăzut în piețele țărănești. În momentul de față tendința fermierilor este de a-și vinde produsele de calitate la poarta fermei diverșilor comercianți și produsele mai slabe calitativ în piețele țărănești.

În țara noastră producția de cartof se situează pe locul trei după grâu și porumb. Cu toate acestea nu se poate ține o evidență la stocurile producătorilor agricoli.

Comerțul a înregistrat importuri dar și exporturi de cartofi, valoarea acestora fiind aproximativ egală. Producția de carne de vită se situează în jurul valorii de 35% din totalul producției anuale de carne, 5-6% din producția agricolă brută și cuprinde producția de viței pentru îngrășare, tineret pentru sacrificare și bovine în vârstă pentru sacrificare. Producția se referă la carnea proaspătă dar și la produsele procesate.

Producția de carne de oaie este strict legată de creșterea acestora care se desfășoară pe tot teritoriul țării noastre. În valorificarea produselor carnea de oaie alături de comercializarea cailor și a animalelor cu blană atinge un procent de 4% din producția agricolă a țării.

Producția de carne de porc deține cel mai important procent în cadrul piețelor românești și se ridică în jurul valorii de 50% din totalul producției de carne.

Producția de carne de pasăre care este formată din producția de găini, rațe, găște, curcani, bibilici și păsări ornamentale și se ridică la valoarea de 15 % din întreaga producție animală.

Laptele de vacă colectat de unitățile procesatoare în anii 2007-2015 fluctuează de la an la an, trendul acestuia fiind descrescător comparativ cu anul 2007. În luna Decembrie a anului 2015 cantitatea de lapte

de vacă colectată de unitățile procesatoare a scăzut cu 1271 tone deci cu 1,8% în procente față de luna Decembrie a anului 2014.

Cantitatea de lapte brut importat a crescut, în luna Decembrie a anului 2015 față de luna Decembrie a anului 2014 cu 5076 tone, adică cu un procent de 73,2%.

Creșteri ale producției la principalele produse lactate în anul 2015 comparativ cu anul 2014 sunt înregistrate pentru laptele de consum cu 10.036 tone în procent de 4,0%, smântâna de consum cu 8794 tone, în procent de 15,0%, lapte acidulat cu 24.539 tone, în procent de 14,8%, unt cu 582 tone, în procent de 5,5% și brânzeturi, inclusiv cantitatea de brânză obținută exclusiv din lapte de vacă care deține 84,8% din producția totală de brânzeturi, cu 6671 tone, în procent de 8,9%.

Din producția proprie România își poate asigura necesarul de ouă dar cu toate acestea în ultimii ani au crescut importurile de ouă atingând valoarea procentuală de 14% cotă de piață.

În funcție de anul agricol, țara noastră exportă anual între 6 și 10 mii de tone de miere. Se observă că în ultimele decenii România a fost un exportator net de produse agricole de bază cum ar fi cereale, semințe oleaginoase, animale vii și un importator de produse prelucrate dar și de produse agricole cum ar fi fructe, legume, pește și plante vii.

În anul 2016 importurile au avansat la majoritatea grupelor de produse agroalimentare în principal la grâu, produse de brutărie, brânzeturi, legume și carne de pasăre. În schimb în această perioadă s-au redus importurile la semințele de floarea soarelui și porumb.

În capitolul 5 se prezintă “Analiza situației unor fermieri membrii într-o asociație din regiunea Centru. Studiu de caz”.

În județul Alba am identificat mai mulți fermieri care fac parte din diverse asociații agricole. În funcție de timpul pe care mi l-au pus la dispoziție cu unii dintre ei am putut avea o discuție mai detaliată și le-am aplicat întrebările din interviul pregătit iar altora le-am aplicat chestionarul dedicat tuturor fermierilor din regiunea Centru.

Am aplicat întrebările din interviu unui fermier care face parte din Asociația județeană a crescătorilor de bovine Alba care are aproximativ 900 de membrii.

Fermierul se ocupă cu creșterea animalelor, cultivarea plantelor și își lucrează propriul teren dar și pe cel arendat, totalizând o suprafață de 300 ha.

Fermierul a expus în interviu câteva problemele de care se lovește în prezent cum ar fi situația drumurilor (fermierii nu au voie să se deplaseze cu utilajele pe drumurile naționale deși nu există alte drumuri pentru ei), vânzarea la prețuri scăzute (fermierul deține o fermă destul de mică iar prețurile îi sunt impuse de marii consumatori și exportatori din zonă). O altă problemă ridicată de acest fermier este pregătirea de care are nevoie un fermier român pentru a face față pe piață. Pe de o parte are nevoie de pregătire în

domeniul agricol unde prestează activitatea de bază și de asemenea pentru a-și valorifica eficient produsele are nevoie de pregătire în cadrul comerțului.

Ancheta din teren evidențiază că majoritatea micilor fermieri nu lucrează așa cum declară pentru primirea subvenției și anume: se fac schimburi de teren cu fermierii mai dezvoltați pentru compactarea acestora iar micii fermieri sunt obligați prin digitizarea terenului și actul de proprietate să declare pentru subvenții terenurile pe care de fapt nu le lucrează ei.

Fermierul intervievat a specificat că are distribuție proprie la produse ca lapte, carne și preparate din carne având și o alimentară în care le desface. Acesta a mai spus că declară în jur de 80% din producția obținută, restul de 20% păstrând-o pentru sămânța și hrana animalelor. Se vede nevoit să facă acest artificiu și din declarațiile lui, majoritatea fermierilor procedează la fel pentru a mai scăpa de impozitele prea mari.

Din analiză constatăm că nu se face diferența la nivel de fermă, între producători, crescători, vânzători și cei care le fac pe toate cele trei. De aici pleacă problema la impozitare deoarece se impozitează toate produsele separat și anume: se impozitează o dată animalul din fermă, după care se impozitează carnea rezultată de la acesta, laptele, ouăle, și de asemenea se impozitează și hrana produsă în fermă care se dă efectiv la animale. O altă problemă este impozitarea seminței produsă pentru autoconsum iar de aici începe din nou lanțul de impozitări. Fermierul deține și o benzinărie și a explicat în interviu că prețul motorinei este de 2,5 lei restul fiind taxe printre care și taxa de autostradă. Subvenția la motorină este de 1 leu /l de motorină iar restul de 1,5 lei la litrul de motorină sunt taxe pe care nu înțelege de ce le plătește atâta vreme cât cu utilajele nu circulă pe drumurile publice și pe autostrăzi. O nouă metodă a fermierilor este folosirea uleiului din comerț pentru alimentarea tractoarelor în locul motorinei pentru a mai scăpa de taxele incluse în aceasta.

Am efectuat un studiu de caz la o societate agricolă înființată în baza Legii 36/1991 din Lancrem, Județul Alba cu toate că societatea a preferat să-și păstreze anonimatul.

Această societate agricolă deține 550 ha de teren care aparține membrilor asociați, pe care cultivă grâu, porumb, rapiță, floarea soarelui și orz.

Partea care revine persoanelor asociate este de 800 kg de produs la hectar. Societatea are un număr de 520 de asociați cu suprafețe de la 20 de arii până la 10 ha.

În anul 2013 există diferențe destul de mari între prețul de producție care include toate cheltuielile și cel de vânzare. Dacă nu ar fi beneficiat de subvenții societatea agricolă nu ar fi înregistrat profit.

Această problemă nu se poate rezolva atâta timp cât fermierii nu dispun de suficiente spații pentru depozitare și procesare, pentru a nu mai fi nevoiți să-și vândă producția la prețuri mai mici decât prețurile de producție.

Întrebările interviului le-am aplicat unui fermier care face parte din Asociația Crescătorilor de animale din localitatea Colibi din județul Alba. Fermierul se ocupă cu creșterea oilor și deține câteva suprafețe de teren dar în mare parte acesta este luat în arendă de la primărie, totalizând o suprafață de 200 de hectare.

Din discuțiile purtate cu fermierul am constatat că are probleme începând de la nivel local, primarul încadrând comuna în zonă favorizată când aceasta de fapt nu este, deoarece nu are infrastructură corespunzătoare, gaz, apă, etc. În consecință comuna fiind încadrată ca zona favorizată beneficiază de mai puține programe de finanțare. Fermierul a ridicat problema că în Europa subvenția pe cap de oaie este de 60 de lei echivalentul în Euro iar la noi în țară este de doar 32 de lei. Deasemenea există diferențe destul de mari între banii plătiți pentru pășune ( 360 lei/ ha), pentru amenajarea fântânilor, a fânarelor în câmp, pentru curățare, pentru supraînsămânțare , administrare și subvenția plătită de APIA de 100 Euro/ha. Acesta a mai explicat că nu există interes din partea autorităților și că fermierii nu sunt bine informați, deasemenea a precizat că dacă lucrează nu au timp să se informeze.

În mare parte fermierii nu prezintă interes pentru asociere, aceștia preferă să lucreze fiecare pe cont propriu cu circuit închis.

Fermierul mi-a explicat că din cauza impozitelor mari pe care trebuie să le plătească și normelor pe care trebuie să le îndeplinească (cameră frigorifică și de sacrificare) lucrează predominant cu circuit închis (la negru), cu prieteni și cunoștințe de frica controalelor deși animalele îndeplinesc toate condițiile de sănătate.

Fermierului nu i se pare normal ca la nivel de fermă să fie impozitate separat toate produsele rezultate de la un animal ( pe de o parte este impozitat animalul din fermă iar pe de altă parte este impozitată carnea care rezultă de la acesta, laptele, brânza și așa mai departe). Dacă fermierii ar dori să valorifice produsele prin intermediul asociației din care fac parte lanțul impozitelor ar începe din nou. Din această cauză majoritatea fermierilor preferă să lucreze cu circuit închis pentru a evita plata impozitelor și se asociază doar de formă pentru accesarea fondurilor europene și nu pentru a dezvolta asociația, implicându-se în aceasta destul de puțin.

Este important să remarcăm că discuțiile cu fermierii au evidențiat problemele reale cu care se confruntă aceștia.

Este îmbucurător faptul că în România se găsesc încă mulți fermieri tineri, cu viziune și dorință, dispuși să lucreze și să dezvolte asociațiile agricole, fiind conștienți de faptul că doar prin asociere în domeniul agricol se poate crește productivitatea, capacitatea de investiții și piața de desfacere.

Chestionarul (Anexa 2) a fost aplicat online fermierilor din regiunea Centru prin intermediul site-ului iSondaje.ro, a avut 15 respondenți, dintr-un total de 34, toți fiind bărbați cu vârsta medie de 45,4 ani.

Sinteza rezultatelor arată că la prima întrebare din chestionar legată de tipul de exploatare deținută 40,1

% dintre aceștia au răspuns că dețin o fermă familială, 13,3 % întreprindere privată, 13,3 % asociație familială, 20 % societate agricolă și 13,3 % alte tipuri de exploatații agricole.

Răspunsurile de la întrebarea legată de dimensiunea exploatației în hectare variază de la exploatații de 12 hectare până la cele de 1500 hectare. Legat de domeniul agricol în care este specializată exploatația, 40 % au răspuns că este de creștere a animalelor, 26,7 % vegetal și 33,3 % mixt.

La întrebarea din chestionar legată de forma asociativă la care sunt afiliați sau membrii 10,5 % au răspuns că sunt afiliați unor grupuri de producători, 15,8 % la cooperative, 47,4 % la asociații, 5,3 % la societăți agricole și alte forme de asociere în agricultură și 21,1 % la federații.

La întrebarea legată de barierele întâmpinate la asociere și modalitățile prin care acestea au fost depășite, răspunsurile primite au fost diverse. Unii fermieri au declarat că nu au întâmpinat probleme la asociere dar alții au expus câteva dintre acestea, cum ar fi: birocrăția, mentalitatea învechită a multor fermieri, neîncrederea, găsirea grupului de fermieri cu aceleași dorințe pentru asociere, reticența la asociere din cauza fostelor structuri comuniste, etc.

La întrebarea privind sprijinirea membrilor cu imputuri de către forma asociativă din care fac parte, 40% dintre fermieri au declarat că sunt sprijiniți iar 60% au răspuns negativ.

Referitor la perioada încheierii contractului cu forma asociativă din care fac parte, pentru comercializarea produselor din cadrul exploatației, 13,3% dintre fermieri au declarat că se încheie la începutul anului agricol, 13,3% la începutul fiecărui an calendaristic, 6,7% înainte de recoltarea produselor, 6,7% altele iar pentru 60% dintre respondenți nu se aplică.

La întrebarea care se referă la tipurile de servicii de care nu beneficiază dar ar dori să le fie puse la dispoziție de către forma asociativă din care fac parte 13,6% dintre respondenți au declarat că și-ar dori consultanță tehnologie agricolă, 4,5% folosirea produselor fitosanitare, 27,3% obținere avize, autorizații, 45,5% consultanță fonduri europene și 9,1% altele.

Cu referire la schimbările legislative care ar dori să fie efectuate în cadrul formelor asociative fermierii respondenți au diverse răspunsuri legate de acestea, unii fiind de părere că nu ar mai fi nevoie de alte legi, ci de respectarea celor existente și de către fermieri, dar în special de stat. Alți fermieri sunt de părere că ar fi nevoie de schimbarea legislației în una mai coerentă și stabilă, schimbarea sistemul bancar care ar trebui să asigure aceleași reguli și dobânzi care sunt aplicate în Uniunea Europeană, efectuarea identificării animalelor în cadrul exploatațiilor de către formele asociative, crearea mai multor GAL-uri, schimbarea sistemului de fiscalizare care ar trebui să fie mult mai clar, reducerea birocrăției în accesarea fondurilor europene, schimbarea legislației pentru sprijinirea crescătorilor sau membrilor asociațiilor cu arenda pășunilor locale sau comunale și nu agenți imobiliari sau alți oameni de afaceri influenți. De asemenea respondenții sunt de părere că toate asociațiile ar trebui să desfășoare și activități comerciale iar

pentru dezvoltarea rapidă a asociațiilor, acestea ar avea nevoie de finanțări pe termen lung cu dobânzi subvenționate de stat.

Referitor la satisfacerea fermierilor de către forma asociativă din care fac parte, 73,3% dintre respondenți au declarat că sunt mulțumiți de forma asociativă iar pe restul de 26,7 % nu îi mulțumește. Motivele nemulțumirilor legate de forma asociativă din care fac parte sunt legate, în special, de conducerea slabă și neimplicată în problemele reale ale fermierilor asociați.

Respondenții au identificat și câteva probleme întâmpinate în cadrul formelor asociative printre care se numără seriozitatea și corectitudinea membrilor, desfacerea produselor, plata întârziată a produselor livrate asociației, neplata cotizațiilor, livrarea produselor contrafăcute către asociație de unii membri și de asemenea fuga de responsabilitate a conducerii asociației.

Referitor la valorificarea produselor unii fermieri au declarat că se documentează pe internet și își vând produsele pe piața liberă, pe rețelele de socializare sau la clienții fideli, alții vând doar pe bază de contracte, dar toți sunt de acord, că un produs de calitate se vinde aproape singur.

În ceea ce privește viziunea respondenților privind dezvoltarea unei agriculturi competitive în România, există răspunsuri foarte diferite, oferite de fermierii respondenți, cum ar fi: modificarea legislației în concordanță cu necesitățile fermierilor și interesul consumatorilor, sprijin necondiționat oferit de MADR, achiziționarea de utilaje foarte performante, comasarea pământului, plata subvențiilor la timp, plata produselor livrate procesatorilor la timp, alegerea celui mai viabil mod de organizare a unităților agricole, fie că este vorba de ferme mari cu tehnologie modernă sau ferme familiale și găsirea unui numitor comun între cele două tipuri în funcție de zonă. Unii fermieri sunt de părere că trebuie să existe o concurență reală pe piață deși mulți dintre ei spun că și-au pierdut speranța și sunt de părere că nu se dorește realizarea acesteia.

Alți fermieri sunt de părere că ar trebui să se renunțe la subvenționarea agriculturii la nivel European deoarece subvențiile au alterat piața ducând la supraofertă de produse. O altă părere este că ar trebui liberalizate piețele agricole și să fie oferite ajutoare punctuale în anumite sectoare și în anumite perioade.

Motivele pentru care fermierii români refuză asocierea sunt legate în principal, de experiența trăită în trecut cu fostele CAP-uri, neseriozitatea reprezentanților acestora, constituirea asociațiilor pe structurile fostelor CAP-uri, legislație instabilă și incoerentă, neseriozitatea oamenilor, slaba informare, mentalitatea învechită, politica agricolă inexistentă, educația fermierilor, legislație greoaie care este pusă greu în practică, lipsei de transparență din asociații, lipsei persoanelor capabile, cu putere de decizie din conducerea asociațiilor, frica de piedicile apărute după asociere, neîncrederea în asociați și preferința de a lucra pe cont propriu, atâta timp cât există piață de desfacere pentru produsele lor.

Sinteza rezultatelor din chestionar evidențiază că majoritatea fermierilor respondenți se declară mulțumiți de forma asociativă din care fac parte, cu toate că foarte puțini dintre aceștia beneficiază de sprijin la comercializarea produselor obținute, imput-uri sau marketing de la aceasta.

În momentul de față nici fermierii nu înțeleg avantajele reale ale aderării la o formă asociativă funcțională dar nici formele asociative nu îi pot convinge pe fermieri prin modul lor de funcționare și avantajele oferite, să adere la acestea, așa încât atât formele de asociere, membrii lor cât și fermierii în general ar avea nevoie de consultanță și instruire de specialitate pentru a reuși să dezvolte forme asociative atât de necesare micilor fermieri.

Tot în capitolul 5 am prezentat prezentat exemple de bune practici în funcționarea cooperativelor agricole și anume: Compania germană BayWa, Cooperativa Friesland Campina din Olanda, Cooperativa agricolă Valio din Finlanda , Cooperativele Tereos și Cosun.

În capitolul 6 am prezentat propunerile de intensificare a cooperării în exploatarea resurselor agricole ale României rezultate din interpretarea indicatorilor de Analiză Cost-Beneficiu (ACB). În acest sens am prezentat ca și bază a analizei contextul actual al agriculturii din România privit prin prisma indicatorului EBITDA.

În România se constată, comparativ cu datele economice din UE, un nivel scăzut al indicatorului EBITDA. Cauza principală se datorează fărâmițării suprafețelor agricole, productivității scăzute a muncii, nivelului scăzut al capitalurilor fixe și al creditului utilizat în agricultură.

Datele tehnico-economice actuale luate în calculul indicatorilor (ACB) în scenariul “a nu face nimic” sunt prezentate prin prisma:

- Ecartului productivității scăzute;
- Decalajului de dotare tehnică cu active fixe de natură corporală;
- Decalajului gradului de absorbție al creditului;
- Ponderei ridicate a suprafețelor agricole neutilizate.

De asemenea am prezentat obiectivul și scopul analizei identificând ca obiectiv - Creșterea numărului de cooperări în exploatarea resurselor agricole ale României prin - justificarea volumului ajutorului de la stat pentru intensificarea cooperării în exploatarea resurselor agricole ale României. Intervalul de previziuni al Analizei Cost-Beneficiu se întinde pe 12 ani, pentru perioada 2017 – 2028. S-a considerat ca și variantă fără proiect (varianta „a nu face nimic”) - fără ajutor de la stat. Indicele de inflație nu a fost luat în considerare, pentru a se evita denaturarea indicatorilor financiari, întrucât se consideră că inflația acționează atât asupra intrărilor de numerar cât și asupra ieșirilor de numerar. Baza de raportare este indicatorul financiar EBITDA calculat la nivelul anului 2013 prin însumarea indicatorilor celor mai importante 20 de piețe din agricultură în funcție de indicatorul financiar EBITDA. Pentru varianta cu ajutor de la stat s-au cuantificat în previziunile financiare următoarele influențe:

- Creștere EBITDA în agricultură - pe baza creșterii de productivitate;
  - Creștere EBITDA în agricultură - pe baza creșterii amortizărilor;
  - Creștere EBITDA în agricultură - pe baza creșterii nivelului de creditare (aporturilor din dobânzi);
  - Sporul de EBITDA generat de ocuparea de către agricultură a suprafețelor disponibile (50% din acestea) în condițiile creșterii cooperării.
- a. Pentru identificarea influențelor asupra EBITDA datorate creșterii de productivitate s-au previzionat:
- Creșterea dimensiunii medii a unei expoatari agricole în România de la 3.60 hectare în condițiile actuale cu un procent de 12% anual;
  - Scăderea ponderii populației ocupată în agricultură cu 7% anual;
  - Creșterea salariului anual din agricultură în România - EURO cu 10% anual;
  - Scăderea numărului de exploatații ca urmare a creșterii cooperării cu 10,714% anual;
  - Productivitatea EU (medie 28) (Venit anual în EURO/lucrător), actuală de 15.627 Euro, considerată constantă pe perioada de previziune, cu un indice de decalaj față de productivitatea din România de 3,61, care în prezent este de 4.329 Euro, se va atinge doar peste 12 ani, considerând că productivitatea din UE va rămâne la același nivel ca și productivitatea actuală.
- b. Pentru identificarea influențelor asupra EBITDA în agricultură - pe baza creșterii amortizărilor s-au previzionat:
- Valoarea dotărilor de natură corporală a unui fermier din UE 15;
  - Valoarea dotărilor de natură corporală a unui fermier din România;
  - Ritmul actual de creștere al capitalului fix în agricultura din România;
  - Raportul capitalului fix (UE 15 /România);
  - Prognozarea scăderii numărului de exploatații ca urmare a creșterii cooperării;
  - Durata medie de viață a unui activ fix utilizat în România – ani.
- c. Pentru identificarea influențelor asupra EBITDA în agricultură - pe baza creșterii nivelului de creditare s-au previzionat:
- Creșterea nivelului de creditare ca urmare a creșterii cooperării în agricultură - Euro/ha în același ritm cu prognozarea creșterii dotărilor cu active fixe corporale (14%);
  - Valoarea creditului pe un ha în condițiile actuale ale nivelului de creditare;
  - Valoarea absolută a creditului agricol în România în condițiile actuale;
  - Valoarea absolută a creditului agricol în România în condițiile creșterii nivelului de creditare;
  - Creșterea creditului;
  - Nivelul actual de dobândă efectivă în agricultură.

d. Pentru identificarea influențelor asupra EBITDA în agricultură - pe baza creșterii ocupării de către agricultură a suprafețelor disponibile (50% din acestea) s-au previzionat:

- Aportul în EBITDA datorat creșterii nivelului de cooperare în agricultură previzionat pe baza influențelor din creșterea de productivitate, amortizare și dobânzi;
- EBITDA generat de un ha cultivat (Euro) în condițiile actuale;
- Sporul de EBITDA generat de un ha cultivat (Euro) în condițiile creșterii cooperării pe baza factorilor arătați;
- Suprafața agricolă neutilizată (mii ha) actuală;
- Reconvertia suprafețelor agricole neutilizate în procent de 50%.

În continuare am analizat indicatorii financiari ai Analizei Cost-Beneficiu calculați pe baza influențelor asupra creșterii de EBITDA în agricultură în condițiile infuziei unui ajutor de la stat de 3.000 mil. Euro. Justificarea infuziei ajutorului de la stat de 3000 mil. Euro este dată de realizarea unei rate de rentabilitate financiară de 4,62%, deci superioară ratei de actualizare indicativă de 4% și o valoare netă actualizată financiară de 147,74 mil Euro.

Am analizat indicatorii economici ai ACB privind intensificarea cooperării în agricultura din România. Justificarea infuziei ajutorului de la stat de 3000 mil. Euro este dată de realizarea unei rate interne de rentabilitate economică de 8,17%, deci superioară ratei de actualizare indicativă de 5% și o valoare netă actualizată economică de 788,34 mil. Euro.

Am prezentat de asemenea analiza de risc și sensibilitate privind intensificarea cooperării în agricultura din România.

Riscurile identificate sunt:

- Riscuri generate de creșterea prețurilor la terenurile agricole comasate și achiziționate pentru producția de cereale exportate ca atare;
- Riscuri de calamități naturale (așa numitul risc meteorologic);
- Riscul de producție privit prin ambele sensuri (producție fără desfacere asigurată sau producție scăzută);
- Riscurile comerciale;
- Riscurile financiare;
- Riscurile instituționale.

În baza analizei de sensibilitate, ajutorul de la stat se justifică chiar și în condițiile în care până la sfârșitul perioadei de previziune, anul 2028:

- indicele de decalaj al salariului mediu din agricultură în România față de salariului mediu din agricultură în UE 27 este de 1,57 cu o scădere a productivității muncii și concomitent și a salariului mediu la 7%, față de productivitatea previzionată de 11%;

- indicele de decalaj al dotărilor cu active fixe de natură corporală al fermierilor din România este de 3.74 față de doatarea actuală a fermierilor din UE 15;
- indicele de decalaj al absorbției creditului de către fermierii din România este de 4.42 față de nivelul actual al creditului pe ha în UE 15;
- gradul de ocupare al terenurilor agricole nelucrate în prezent să fie de doar 40% din suprafața neutilizată.

În condițiile arătate indicatorii financiari și indicatorii economici ai Analizei Cost-Beneficiu rămân în parametrii de justificare ai ajutorului de la stat de 3.000 mil. Euro. Indicatorii financiari ai Analizei Cost-Beneficiu înregistrează un nivel al ratei interne financiare de 2,03% și o valoare netă actualizată de – 428,10 mil. Euro, indicatori financiari care arată că privind doar prin prisma financiară ajutorul de la stat nu s-ar justifica. Cunoscut fiind faptul că intensificarea cooperării își aduce un aport important asupra eradicării sărăciei din zonele marginalizate se impune continuarea analizei sensibilității ACB și prin prisma indicatorilor economici ai acesteia. În condițiile arătate nivelul indicatorului Rata internă de rentabilitate economică de 5,44% justifică ajutorul de la stat de 3.000 mil. Euro, înregistrând o valoare netă actualizată economică pozitivă de 98,99 mil. Euro, calculată față de un factor de actualizare de 5%.

Am efectuat Analiza Cost-Beneficiu privind intensificarea cooperării în agricultură cu scopul justificării unui ajutor de la stat în valoare de 11.000 mil. Euro, în condiția în care România s-ar apropia de un grad de absorbție al creditului pe un ha agricol atins la sfârșitul intervalului de analiză, anul 2028 de 2.000 euro/ha, nivel de absorbție actual al țărilor UE 15, și la un nivel al dotărilor medii ale unui fermier de 9.200, nivel actual în țările UE 15, cu condiția utilizării suprafețelor agricole actualmente neutilizate de 80%. Condițiile de previzionare ale creșterilor de productivitate a muncii în agricultură rămân neschimbate. Se constată în baza Analizei Cost-Beneficiu prin prisma indicatorilor financiari ai acesteia respectiv Rata Internă de Rentabilitate Financiară și Valoarea Netă Actualizată Financiară, că în condiția în care datele economice previzionate în analiză tind să se apropie în anul 2028, ultimul an al previziunii, de datele economice înregistrate în prezent în UE, s-ar justifica infuzia unui ajutor de la stat de 11.000 mil. Euro, alocat pentru intensificarea cooperării în agricultură cu scopul creșterii de producții agricole și a gradului de prelucrare a acestora. Rata Internă de Rentabilitate Financiară se situează la nivelul de 4.68% superioară ratei de actualizare financiară luată ca factor de discountare de 4,00%. Valoarea Netă Actualizată Financiară se situează la valoarea de 646.45 mil. Euro, calculată față de un factor de actualizare de 4,00%. Rata Internă de Rentabilitate Economică de 7.94% și o Valoare Netă Actualizată Economică de 2.928,92 mil. Euro, justifică de asemenea infuzia aratăată.

De asemenea am efectuat Analiza Cost-Beneficiu a intensificării cooperării în agricultură - justificarea unui ajutor de la stat în valoare de 6.200 mil. Euro.

Se constată în baza Analizei Cost-Beneficiu prin prisma indicatorilor financiari ai acesteia respectiv Rata Internă de Rentabilitate Financiară și Valoarea Netă Actualizată Financiară, că în condiția în care datele economice previzionate în analiză păstrează un decalaj substanțial în anul 2028, ultimul an al previziunii, respectiv de 1,84 ori mai mic în ceea ce privește dotările și de 2,07 ori mai mic în ceea ce privește absorția creditului față de datele economice înregistrate în prezent în UE, s-ar justifica infuzia unui ajutor de la stat de 6.200 mil. Euro, alocat pentru intensificarea cooperării în agricultură cu scopul creșterii de producții agricole și a gradului de prelucrare a acestora. De precizat că nivelul creditului actual/ha teren agricol în România este de 110 Euro/ha și nivelul de dotare cu active fixe de natură corporală este de 350 Euro/fermă. Nivelul actual al creditului pe ha agricol în UE 15 este de 2.000 Euro/ha cu un nivel actual al dotărilor de natura activelor fixe corporale de 9.200 Euro/fermier. Indicatorii financiari ai Analizei Cost-Beneficiu de 4,02 % privind Rata Internă de Rentabilitate financiară cu o Valoare Netă actualizată de 11,64 mil. Euro, calculată față de un factor de actualizare de 4%, justifică alocarea unui ajutor de la stat de 6.200 mil. Euro. Indicatorii economici ai Analizei Cost-Beneficiu privind intensificarea cooperării în exploatarea resurselor agricole ale României, justifică de asemenea infuzia unui ajutor de la stat de 6.200 mil. Euro. Rata Internă de Rentabilitate Economică de 7.38% cu o Valoare Netă Actualizată Economică de 1252,57 mil. Euro.

## CONCLUZII

În momentul de față nici fermierii nu înțeleg avantajele reale ale aderării la o formă asociativă funcțională dar nici formele asociative nu îi pot convinge pe fermieri prin modul lor de funcționare și avantajele oferite să adere la acestea, așa încât atât formele de asociere, membrii lor cât și fermierii în general ar avea nevoie de consultanță și instruire de specialitate pentru a reuși să se dezvolte asocierea, cooperarea și agricultura României în general.

## PROPUNERI

1. Propunem dezvoltarea formelor de cooperare, oportune din punct de vedere economico-social de genul cooperativelor, grupurilor de producători și asociațiilor ca forme de cooperare ce pot identifica noi oportunități de dezvoltare economică prin atragerea unor avantaje locale, zonale sau regionale, folosind puterea colectivă în scopul creșterii prosperității membrilor și a comunităților acestora, facilitarea accesului la fonduri de finanțare și rezistență sporită în fața concurenței pe piețele de desfacere.
2. Propunem sprijinirea și stimularea producătorilor mici și mijlocii în depășirea stadiului agriculturii de subzistență și realizarea agriculturii moderne bazată pe principii economice competitive.

3. Propunem întărirea comunicării între agricultorii aceleiași comunități, informarea fermierilor cu privire la beneficiile asocierii dar și sprijin direct din partea autorităților locale.

4. Propunem manifestarea unei transparențe desăvârșite la nivel de asociații agricole, comunicarea și transmiterea permanentă a informațiilor, prezentarea unor exemple de bune practici, dezvoltarea culturii economice și a unor măsuri legislative stimulatorii.

5. Ca urmare a Analizei Cost-Beneficiu propunem intervenția statului pentru încurajarea procesului de asociere în agricultură prin:

a. Creștere EBITDA în agricultură - pe baza creșterii de productivitate;

b. Creștere EBITDA în agricultură - pe baza creșterii amortizărilor;

c. Creștere EBITDA în agricultură - pe baza creșterii nivelului de creditare (aporturilor din dobânzi);

d. Creștere EBITDA pe baza creșterii ocupării de către agricultură a suprafețelor disponibile în condițiile creșterii cooperării.

Ajutorul de la stat se impune pentru intensificarea cooperării, deoarece aceasta aduce un aport important în eradicarea sărăciei din comunitățile rurale a căror economie se bazează exclusiv pe agricultura de subzistență